

Nem szokványos gazdaságpolitikák – a különös magyar eset

”Tíz év az EU-ban felzárkózás nélkül”
GKI konferencia

Budapest, 2014. január 21

Bod Péter Ákos
petera.bod@uni-corvinus.hu

Témacsokrok

- Mi változott a gazdaságpolitikai gondolkodásban és gyakorlatban a legutóbbi válság óta
- Kommentár a konvencionális, ortodox, nem-ortodox, heterodox gazdaságpolitikákhoz
- A magyar virtus már jó ideje: szemben az autópályán a többséggel
- 2010 után: korrekció – improvizáció – „új gondolkodás”

Gazdaságtan a válság után

- **A makro-modellek és a mainstream közgazdaságtan kritikája.** *„A makro-modellek nem voltak képesek előre jelezni a válságot, és képtelenek bizonyultak annak érthető megmagyarázására, hogy mi ment végbe a gazdaságban. Magam, mint döntéshozó, a válság alatt nem sok segítséget kaptam a meglevő modellektől. Sőt tovább mennék: a válsággal szembesülve úgy éreztük, a szokásos eszköztár cserben hagyott minket.”*
/Trichet, 2010/
- Bernanke /2010 /különbségtétele: **közgazdaságtudomány** (*economic science*) - - **gazdasági 'engineering'** („gazdasági mechanizmus”) - - **gazdaságirányítás (economic management)**. A pénzügyi válság Bernanke szerint inkább a gazdasági mechanizmusok és a gazdaságirányítási döntések kudarcairól szól, mint a közgazdaságtané.
- A mainstream ágakra bomlott – egy ideig „minden elmegy” – majd jöhet az **új normália** („the new normal”).

Egy kis szemantika

- *Ortodoxia*: gondolati (ideológiai) rendszerre utal. Az elméletek világában a fővonaltól való elvi eltérés: *heterodoxia*. ('Heterodox economics' – marxista, radikális, gender-, Austrian, etc)
- *rendhagyó avagy nem szokványos intézkedés*: olyan konkrét döntés, amely szokatlannak, előzmény nélkülinek számít, illetve az előzmények régebbi időszakra nyúlnak vissza. Pl. jegybank aktív állampapír-piaci tevékenysége és közvetlen vállalati hitelezése; bankállamosítás; átmeneti protekcionista intézkedés.
- *heterodox gazdaságpolitika*: a „fősodortól” eltérő, azzal értékrendi, eszmei vagy módszertani alapon vitában álló rendszerre utal.

A kétezres évek Európája: kisnemzeti lét nem lenne globalizáció és integráció nélkül

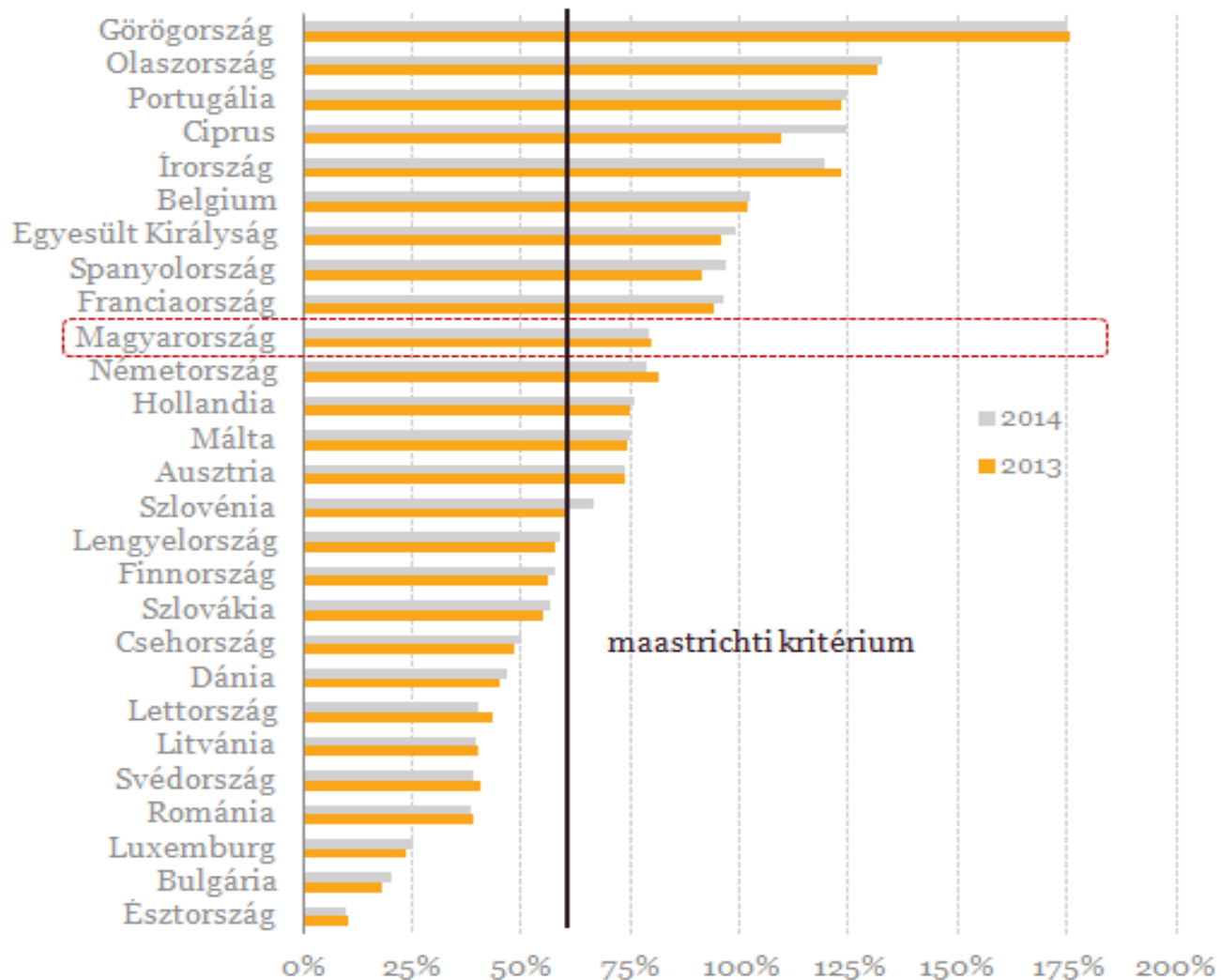
Magyarország exportjának főbb irányai 2000-ben

(A nyilak vastagsága az arányokat mutatja)

Európa túlzott gazdaságpolitikai diverzitására példa az államadósság mérete – a nominális konvergencia erőltetése ellenére

Az államadósság alakulása Brüsszel szerint
(a GDP %-ában, 2013 tavaszi prognózis)

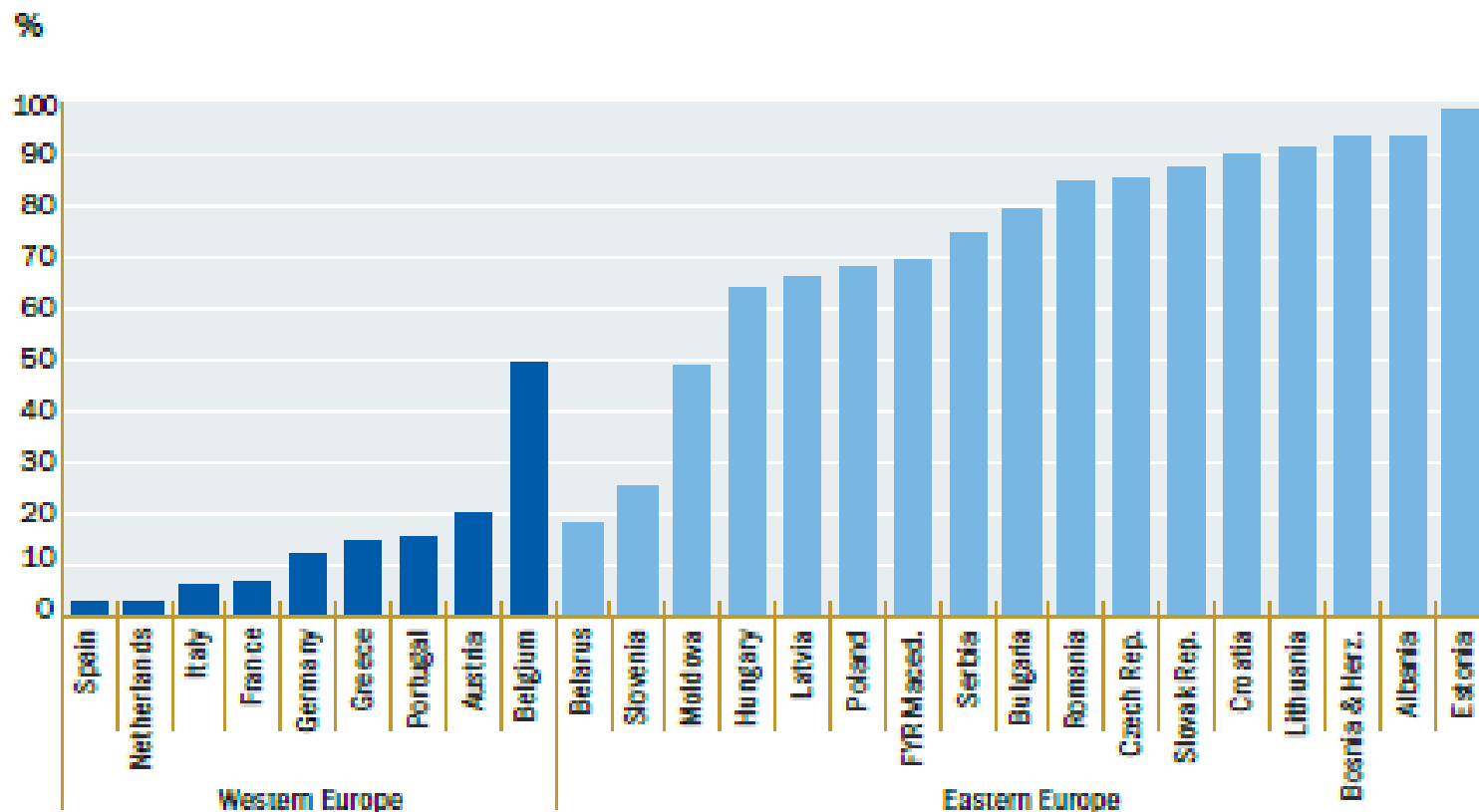

Forrás: Európai Bizottság, Portfolio.hu

Ami tényleg anomália (oka van persze): a külföldi tulajdon a bankszektorban

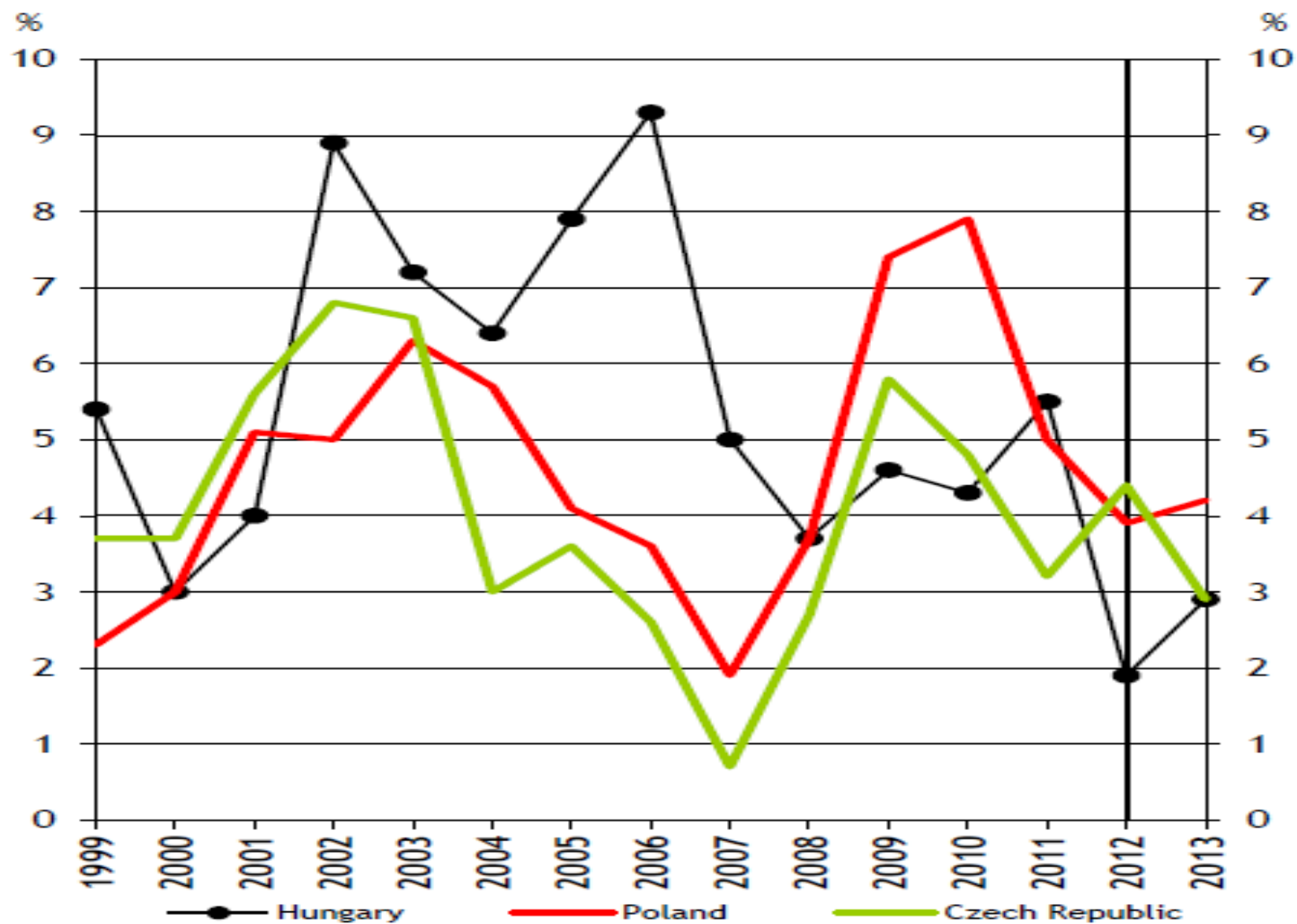
Source: EBRD Transition Report 2012 Chapter 3

Asset share of foreign-owned banks in national banking systems

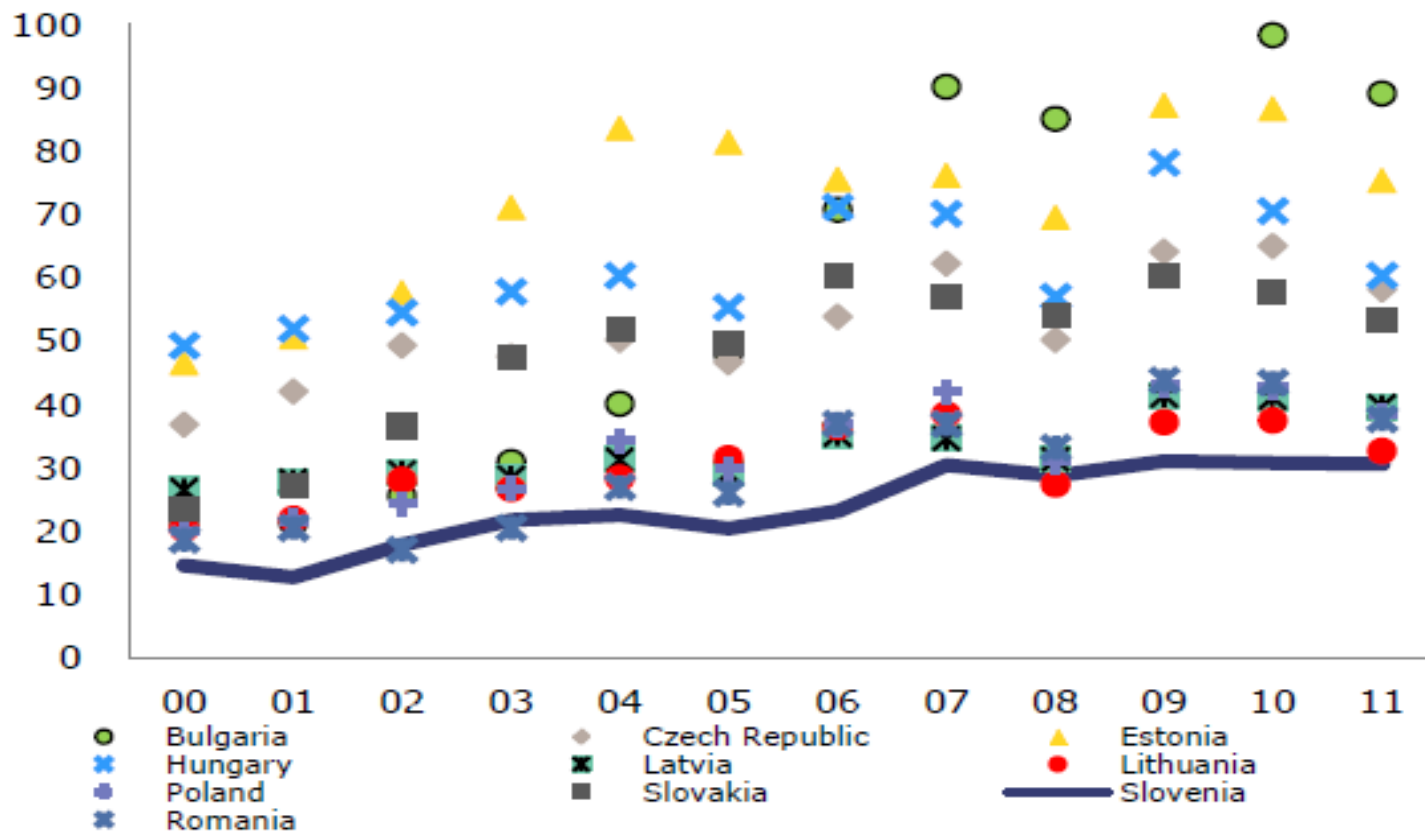
A magyar költségvetési politika fontos időkben szembement a (keynesi) logikával

államháztartási hiány a GDP %-ban

A magyar működő-tőke (FDI) nettó állománya a GDP %-ban: élről középmezőnybe

World Investment Report 2012

Source: United Nations (2012)

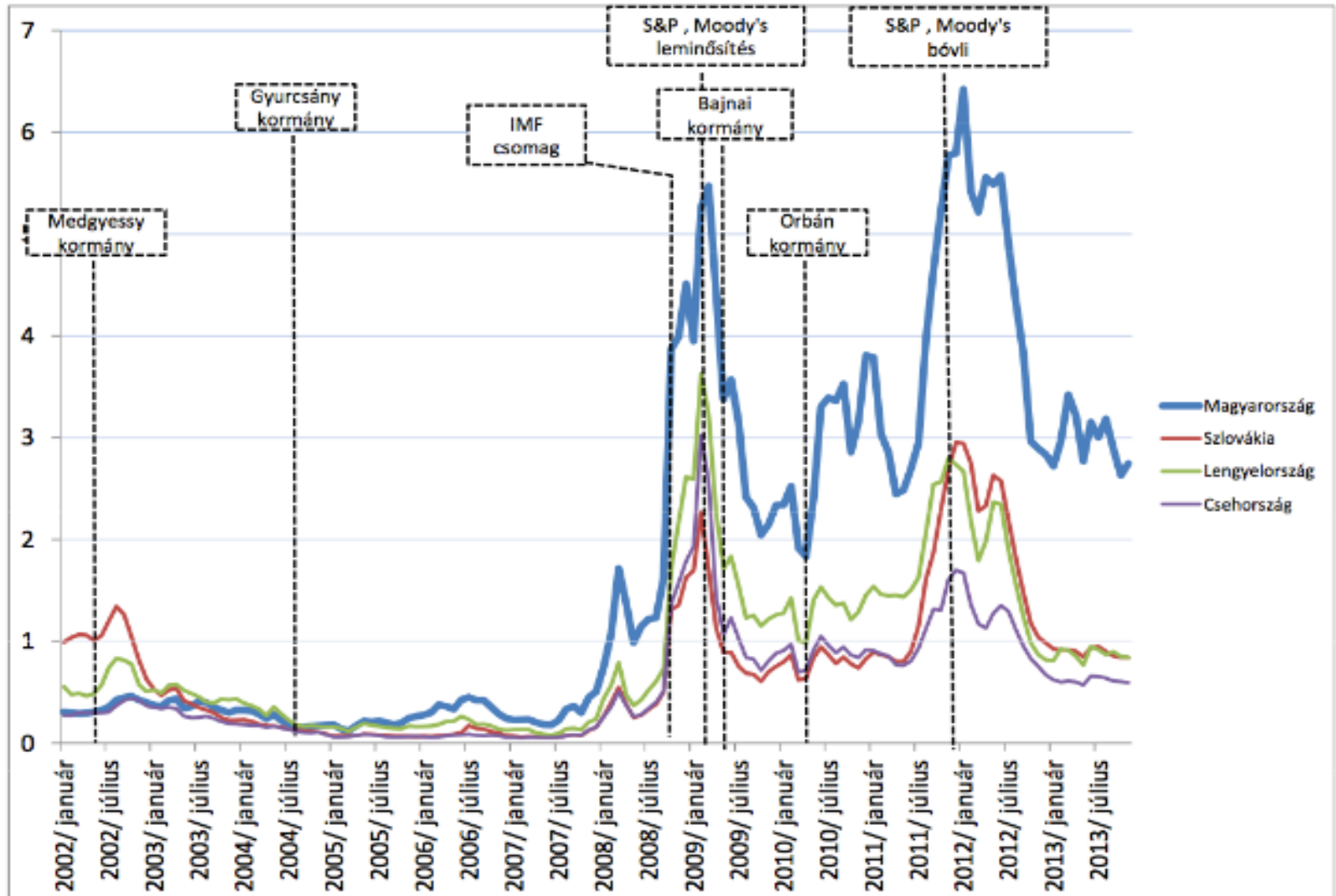
Ugyanakkor Magyarország változatlanul az átlagosnál nyitottabb

Open market index, 2013

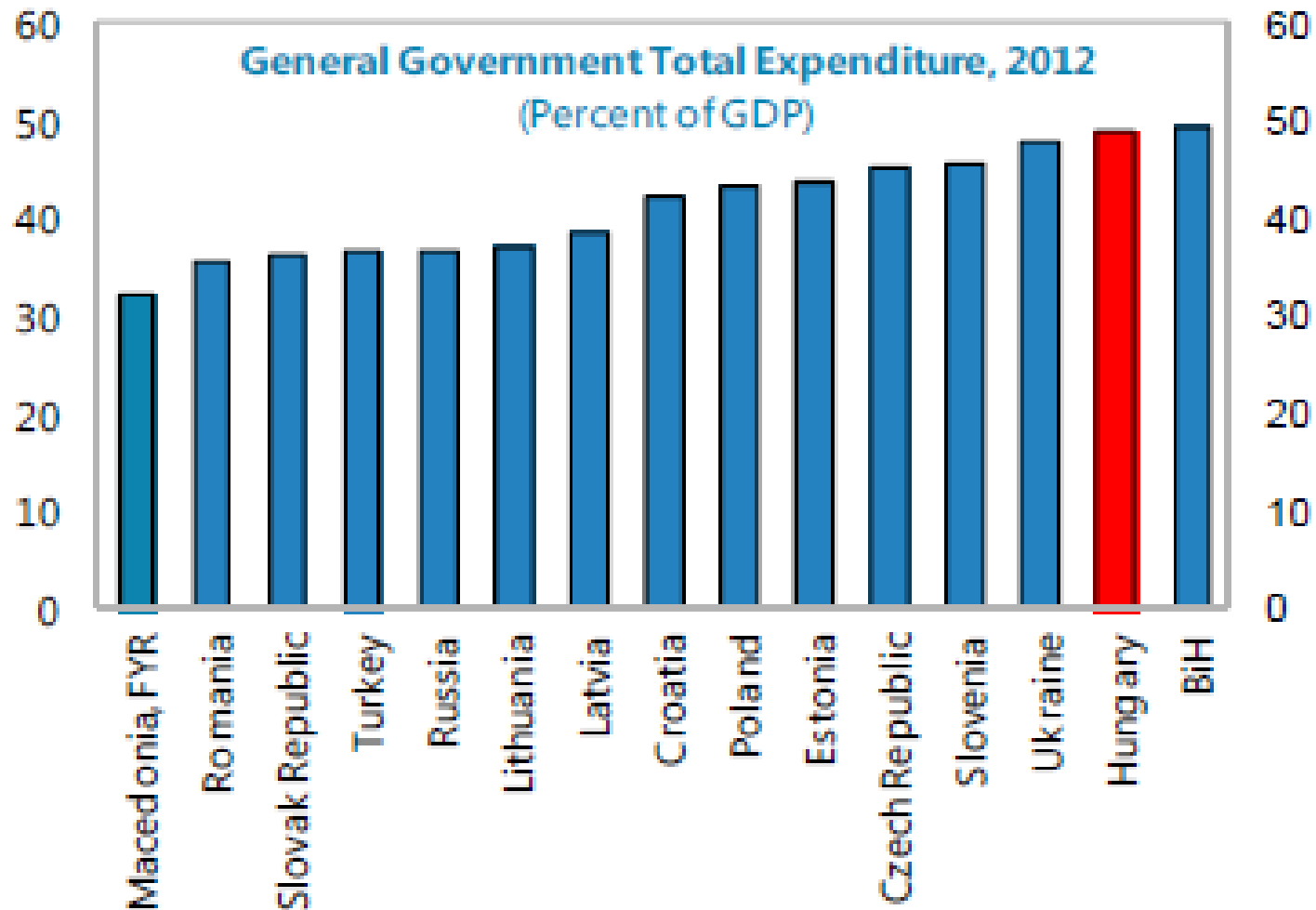
	Rank	Score		Rank	Score
Hong Kong ³	1	5.5	Japan	39	3.7
Singapore	2	5.5	Saudi Arabia	40	3.7
Luxembourg	3	4.9	Italy	41	3.7
Belgium	4	4.8	Portugal	42	3.6
Malta	5	4.7	Peru	43	3.6
Netherlands	6	4.7	Spain	44	3.6
United Arab Emirates	7	4.6	Korea, Rep. of	45	3.6
Ireland	8	4.6	Viet Nam	46	3.5
Estonia	9	4.5	Turkey	47	3.4
Iceland	10	4.5	Greece	48	3.2
Switzerland	11	4.5	Thailand	49	3.2
Sweden	12	4.4	South Africa	50	3.2
Norway	13	4.4	Jordan	51	3.0
Slovakia	14	4.4	Colombia	52	3.0
Denmark	15	4.3	Indonesia	53	3.0
Austria	16	4.3	Mexico	54	3.0
Finland	17	4.2	Kazakhstan	55	2.9
Slovenia	18	4.2	Egypt	56	2.9
Canada	19	4.2	China	57	2.8
Hungary	20	4.2	Philippines	58	2.8
Czech Republic	21	4.2	Russian Federation	59	2.8
Germany	22	4.2	Uruguay	60	2.7
Bulgaria	23	4.1	Morocco	61	2.6

A magyar szuverén kockázat 2007 után elszakadt a térségünkétől a piac szerint

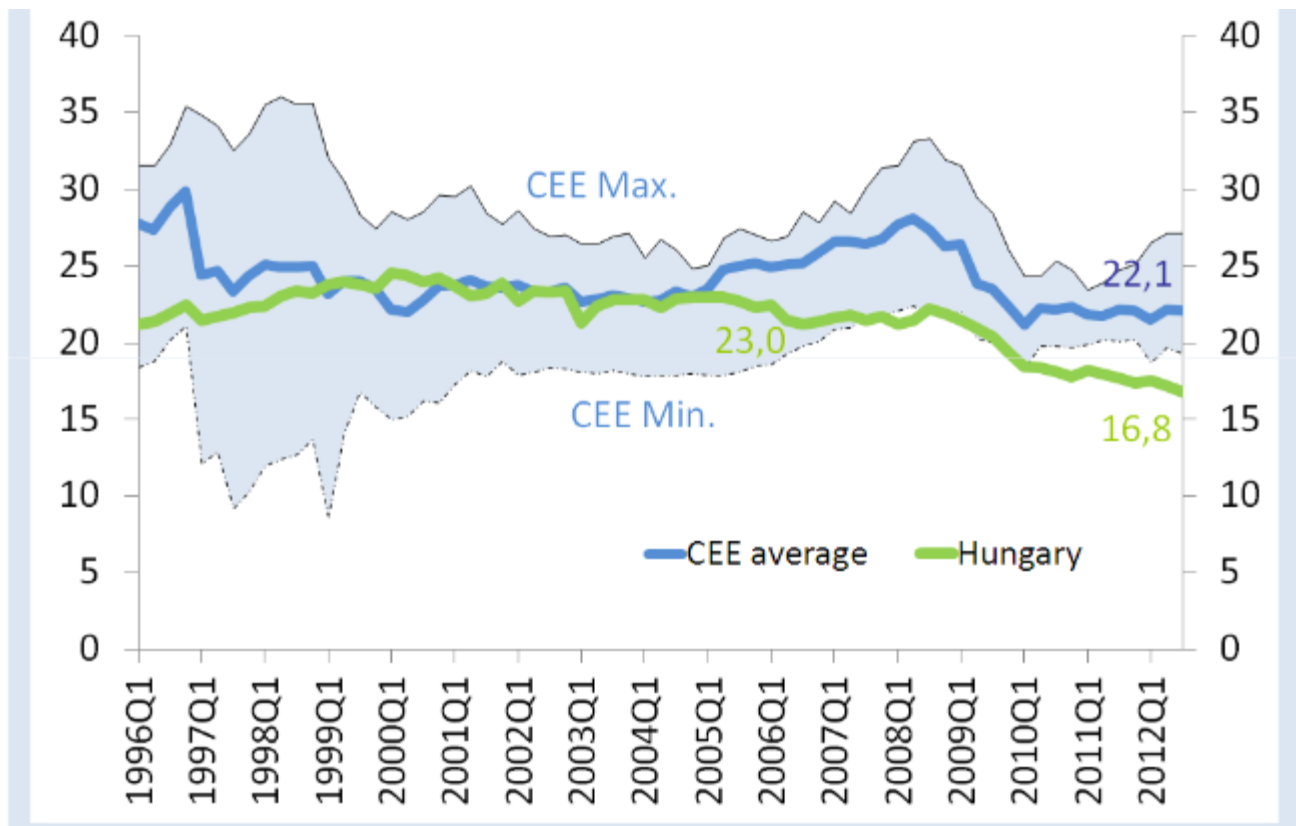
CDS spread Forrás: <http://index.hu/chart/2013/12/31/ime> az év legiobb grafikonjai

Ami magyar sajátosság: túlméretezett állam, és ehhez mindenki ragaszkodni látszik

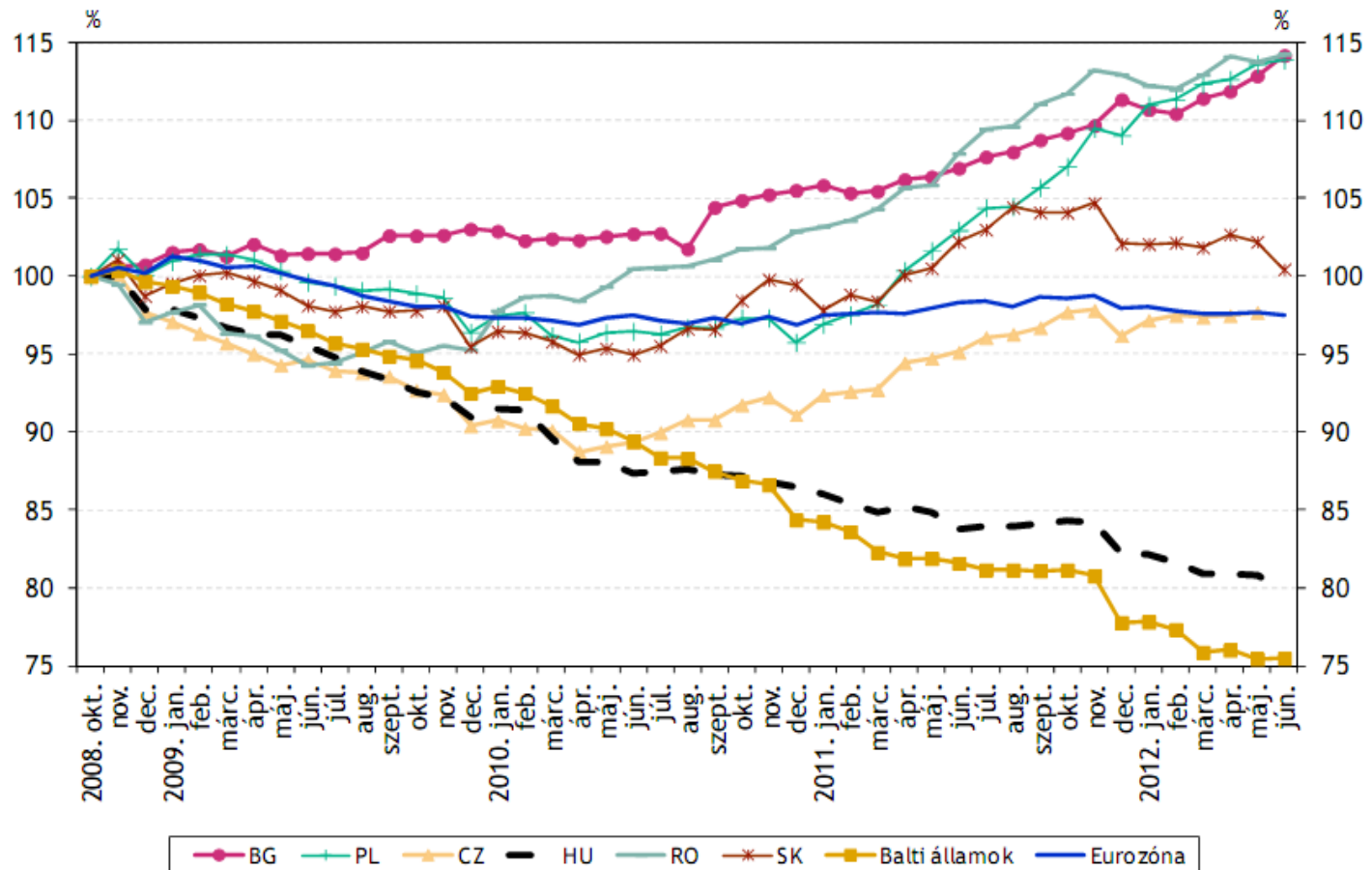

A másik jellemző: beruházási rátánk megsínylette a válságra adott heterodox választ

A beruházási visszaesés egyik fő oka: hitelezés-csökkenés

Vállalati hitelezés nemzetközi összehasonlításban

Politikusok: „a növekedés megoldja bajainkat”, etikai érvek „átmeneti időre” a különadók mellett

- *Matolcsy György nemzetgazdasági miniszter, 2010 őszén, az adótörvények parlamenti vitáján: „Az aggódó hangokat értem [...]: mi lesz 2013-tól? Mi lesz 2012 után, amikor a válságadó Golf-áramlata, ami most melegíti a költségvetést, kifut? Mi lesz? Szeretném jelenteni a tisztelt parlamentnek, hogy addigra lesz gazdasági növekedés, addigra a mi gazdaságpolitikai prognózisunk szerint a magyar gazdaság bruttó hazai terméke a maihoz képest 10-15 százalékkal lesz magasabb; 10-15 százalékkal lesz magasabb. Kivezethetjük a válságadókat, mert a plusz 10-15 százalékkal magasabb bruttó hazai terméknek nagyjából 1000 milliárd forinttal magasabb a költségvetési adóbevétele, még a 39,5 százalékról 35-36 százalék közé csökkenő adócentralizáció esetén is.”*
http://www.mkogy.hu/internet/plsql/ogy_naplo.naplo_fadat_aktus?p_ckl=39&p_uln=39&p_felsz=17&p_felszig=187&p_aktus=6
- *„Most úgy tisztességes, úgy igazságos és úgy ésszerű, hogy a válság második szakaszában, amíg ki nem jutunk a gödörből, azok vállaljanak többletterheket, akik eddig mentesültek az áldozatvállalás alól. Az együttműködés gazdaságpolitikája most azoktól kér arányosabb részt a terhek viseléséből, akik jelentős profittal rendelkeznek. Ezért most a gazdaság legerősebb szereplőit nagy tisztelettel arra kérjük, hogy válságadó formájában vállaljanak arányos részt a kilábalásból. Az ebben való részvétel átmeneti idejű, tehát közép- és hosszú távon nem befolyásolja a szektorok sikerét. Döntésünkben elsődleges szempont volt, hogy a válságadó arányos legyen, megfizetése ne okozzon a működésre is veszélyes terhet, és semmiképpen ne veszélyeztessen ez az intézkedésünk munkahelyeket. Így esett a választásunk olyan területekre, ahol valamilyen piaci sajátosság révén kiszámítható és nagy profitra tesznek szert a gazdálkodók. A bankok, a pénzügyi szektor már korábban részt vállalt a válság terheiből, most a távközlési cégek, az energiaszektor és a nagy kereskedelmi láncok vannak soron.” Orbán Viktor miniszterelnök parlamenti beszéde. Forrás:*
- http://www.mkogy.hu/internet/plsql/ogy_naplo.naplo_fadat_aktus?p_ckl=39&p_uln=35&p_felsz=6&p_felszig=19&p_aktus=3

Ámde: a mai Magyarország nem számít extrém helynek a gazdasági szabadság mércéjén

2013 Index of Economic Freedom. Heritage Foundation. <http://www.heritage.org/index>

MODERATELY FREE (69.9 - 60)							
RANK	COUNTRY	OVERALL	CHANGE	RANK	COUNTRY	OVERALL	CHANGE
36	Uruguay	69.7	-0.2 ▼	61	Thailand	64.1	-0.8 ▼
37	Colombia	69.6	+1.6 ▲	62	France	64.1	+0.9 ▲
38	Armenia	69.4	+0.6 ▲	63	Rwanda	64.1	-0.8 ▼
39	Barbados	69.3	+0.3 ▲	64	Dominica	63.9	+2.3 ▲
40	Belgium	69.2	+0.2 ▲	65	Cape Verde	63.7	+0.2 ▲
41	Cyprus	69.0	-2.8 ▼	66	Kuwait	63.1	+0.6 ▲
42	Slovakia	68.7	+1.7 ▲	67	Portugal	63.1	+0.1 ▲
43	Macedonia	68.2	-0.3 ▼	68	Kazakhstan	63.0	-0.6 ▼
44	Peru	68.2	-0.5 ▼	69	Turkey	62.9	+0.4 ▲
45	Oman	68.1	+0.2 ▲	70	Montenegro	62.6	+0.1 ▲
46	Spain	68.0	-1.1 ▼	71	Panama	62.5	-2.7 ▼
47	Malta	67.5	+0.5 ▲	72	Trinidad and Tobago	62.3	-2.1 ▼
48	Hungary	67.3	+0.2 ▲	73	Madagascar	62.0	-0.4 ▼
49	Costa Rica	67.0	-1.0 ▼	74	South Africa	61.8	-0.9 ▼
50	Mexico	67.0	+1.7 ▲	75	Mongolia	61.7	+0.2 ▲
51	Israel	66.9	-0.9 ▼	76	Slovenia	61.7	-1.2 ▼

Következtetések: a fél-periférián mindig eltér a gazdaságpolitika a centrumétól. A rendszerváltozás is azt mutatta: *itt mindig heterodox gyakorlat kell*

‘A rendszerváltozás csak részben igazolta *Adam Smith* nézeteit, mivel részben *Polányi Károlyét* erősítette meg, valamint *Douglass North* és az új intézményi közgazdaságtan mondanivalóját, *Thomas Hobbest* is a tulajdonjogot és a gazdasági szabályokat kikényszerítő állam ügyében; *Teng Hsziao-ping* téziseit a világgazdasággal való stratégiai együttműködést illetően; *Schumpetert* a bankok és a vállalkozások szerepének vonatkozásában, sőt a *Bismarck–Roosevelt–Beveridge* triót is a piacgazdaságot támogató jóléti rendszerek témájában.’

Forrás: Ellman, Michael (2005): Transition: Intended and Unintended Processes. Comparative Economic Studies. Vol. 47. 595-614.

Az Orbán-kormány nem-szokványos gazdaságpolitikája - 1

Ami korrekciós jellegű és várható volt

- *Patrióta gazdaságpolitika meghirdetése és követése*
a hazai szereplők előnyben részesítése; a kulcsszektorokban a hazai részarány növelése
- *Neo-weberiánus államfelfogás*
Aktív kormány, jogszabályi-adminisztratív eljárások alkalmazása, a korporatív elemek visszaszorítása
- *Középosztályt preferáló adópolitika*

Az Orbán-kormány nem-szokványos gazdaságpolitikája - 2

Ami túlmegy a korrekción

- Késői („sohanapján”) euró-átvétel (eltérően az 1. OV-kormánytól)
- Hit a társasági adóemeléssel ellentételezett személyi jövedelemadó *további* csökkentésének gazdaságserkentő hatásában
- *A tulajdoni átrendezés* vált a tényleges első számú preferenciává - a névlegesen első számúval /növekedés/ szemben. Komoly átváltás (trade off) a tulajdonszerzés és a növekedés között
- Újraiparosítás: feldolgozóipar, energetika preferálása a szolgáltatószektorral szemben. A bankszektor diszpreferálásában keveredik a gazdasági patriotizmus, a korszellem megragadása és a materiális gazdaságkép hatása
- A verbális Európa-szkepticizmust tényleges „keleti nyitás” követi